

Krúdy Gyula:
JÁVORKA, A DIÁK

Jávorka, a diák, kedves embere volt II. Rákóczi Ferenc fejedelemnek. Legfontosabb dolgait rábízta. Jávorka vitte az üzeneteket a fejedelemtől nagy Bercsényi Miklóshoz, aki a kuruc hadak generálisa volt, Bercsényitől pedig a többi vezérhez. Jávorka tehát mindig utazott az ország egyik szélétől a másikig. Leginkább lóháton utazott; de ha az ellenség kilőtte a lovat alóla, gyalogszerrel folytatta útját. Vitéz ember volt ez a diák, aki nem nagyon ijedt meg a maga árnyékától.

A labancok Érsekújvár alatt táboroztak, Heister generálisukkal. Jávorka a Dunántúlra igyekezett, az övében volt Rákóczi fejedelemnek egy fontos levele, amit Bercsényi Miklóshoz küldött a nagyságos úr. Portyázó labancok elfogták Jávorkát és vitték nagy diadallal a generális elé. Hej, a vén Heister is megörült Jávorkának, mert tudta felőle, hogy a kurucoknak egyik legvitézesebb katonája, aki szívvel-lélekkel szolgálja a szabadság ügyét.

– No, te diák – mondta neki –, ma láttad utoljára fölkelni a napot.

Jávorka vállat vont:

– Nem sajnálom az életemet –, felelte nyugodtan.

A ravasz vén labanc-generális meghökkent, amikor Jávorka elszántságát látta. Ő csak saját embereit ismerte, akikről bizonyos volt, hogy térden állva rimáncodnak az életükért. Másképpen kezdett a diákkal beszélni:

– Hát mit szólnál ahhoz, Jávorka, ha azt mondanám neked, hogy kapitánnyá teszek a seregemben?

– Azt mondanám – szolt Jávorka –, hogy köszönöm szíves ajánlatát, de én nem leszek labanc, nem leszek áruló.

– Látod, boldog ember lehetnél egész életedre – folytatta Heister ravasz mosollyal.
– Csinos, szálás legény vagy. Bátor katona, az ilyen embereket szeretik Bécsben az udvarnál. Testőr lehetnél. Nem kellene neked a kurucok ellen hadakozni, soha se tudnák meg azok, hogy hova lettél. Bécsben szolgálnád a felséges császárt, Még gróf is lehetnél.

Jávorka megcsóválta a fejét:

– Már én csak kuruc maradok holtomiglan.

Heister dühösen toppantott a lábával:

– Gondolj Ocskayra.

– Áruló volt! Én nem leszek áruló.

– Akkor felnégyeltetek, kutya diák! – ordította vak dühében Heister. – Katonák! Verjétek bilincsbe!

Aztán, mintha eszébe jutott volna valami, felkiáltott:

– Megálljatok! Motozzátok meg előbb, hátha van nála valami írás.

Jávorka nem vesztette el az eszét ekkor se. Gondolt egyet és a generális felé lépett:

– Mondanék valamit, generális úr!

– No, halljuk!

– Gondolkoznék a dolgon estvélig.

Heister gyanakodva nézett Jávorkára:

– Mondd csak, te diák, hányszor szöktél már meg a labancok fogságából?

– A számát nem tudom, generális úr, mert én ilyen csekélységekkel nem törődöm, hanem vagy egy tucatszor már megmenekültem.

– Ördögös diákja! – kiáltott fel Heister – De most nem szököl meg. Vagy labanc lesz belőled, vagy négyfelé vágatlak.

– Labanc még haló poromban se leszek –, szólt Jávorka halk hangon. – Négyfelé se vágat generális úr.

– Kísérjétek el! – parancsolta a generális a katonáknak.

A katonák elkísérték egy sátorba, amelyik a generálisé mellett volt. Négy katona őrizte Jávorkát töltött muskétával és kivont szablyával. Maga Heister generális is megnézte napközben a fogoly kurucot. Jávorka a földön ült és mélyen elmerült gondolataiba.

– Min gondolkozol, diák! – szólítja meg Heister.

– Imádkozom a magyarok Istenéhez! – felelt Jávorka és sötét nagy szeme tűzben lobogott.

Jávorka egy cseppet se bánta, hogy megölik, csak a fejedelem levele miatt aggódott, ami az övében volt. Azért kérte a gondolkozási időt, hogy a megmotozást elkerülje, hanem itt lesz az est és akkor vége mindennek. Szabadulásra pedig nem volt kilátás. A négy marcona tekintetű muskétás egy percre se vette le róla tekintetét. Így még azt se cselekedhette meg, hogy a levelet hirtelen szájába venné, összerágná és megenné. Különben is szóról-szóra tudta annak a tartalmát. Nagyon fontos levél volt, amelyben a fejedelem azt parancsolja meg Bercsényi Miklósnak, hogy hol és mikor támadja meg a labancokat.

Forró nyári nap volt. A bilincsekbe vert Jávorka ugyan csak szenvedett a hőségtől. A tábori sátor gyenge árnyékot nyújtott az égető nap ellen. A generális szomszédos sátorában a tisztek poharaztak és Jávorka hallotta, ahogy csúfolódva az ő nevét emlegették.

Jávorka egyszerre figyelni kezdett, a földre feküdt és fülét a földre szorította. Sápadt arcába lassacskán visszatért a vér, szempilláit lehunyta, hogy szemének égő lobogása el ne árulja. Aludt vagy poharazott az egész tábor a forró nyári napban, Jávorka pedig közeledő lovas-csapat dobogását hallotta a földön. Még nagyon messze lehettek, de Jávorka dobogásukból azt is kitalálta, hogy kurucok a közeledők, mert csak a kuruc-lovak lépnek úgy, mintha nótára járna a négy lábuk.

Jávorka figyelt és szívébe visszatért a reménység.

A tábor fölött zöld erdő terült el. A lombos fák közül egyszerre fergeg rohant a lapályra. És mint a fergeget megelőzi a mennydörgés, úgy hangzott a tárogató riadója a szélvészfényű nyargaló kuruc vitézek feje felett.

Mintha a mennybéli lángpallosú arkangyalok csapata zúgna le a felhők közül, úgy csaptak a kuruc vitézek a labanc táborra. A labancok voltak vagy háromezren, de ha háromannyian lettek volna, se tudtak volna ellenállni. Szörnyű kavarodás támadt egyszerre. Heister vérvörös arccal rohant ki sátorából és kardját kirántva rohant a fogoly sátora felé, hogy megöli, mielőtt kiszabadítanák pajtásai.

Hanem hol volt már akkor Jávorka!

Rettenetes erejével széttörte bilincset és a megrémült muskétásokat széttaszítva, feje fölött forgatva a vasbilincset, rohant a kurucok felé.

Annak a láncnak pedig a végén egy ötvenfontos vasgolyó volt. Süvöltött a levegőben a golyó, amikor forgatta a feje fölött. Akit az megért, az nem volt többé labanc, hanem halott. Fejevesztetten menekültek a labanc katonák a rettenetes erejű Jávorka elől.

A generálist lovára tuszkolták tisztjei és menekült mindenki, amerre látott. A kuruc lovasok elérték Jávorkát.

– Éljen a szabadság! – kiáltotta Jávorka és akkorát csapott a vasgolyóval egy labanc katona fejére, hogy a másvilágon ébredt föl.

Hej, volt aztán nagy öröm és multság, amikor a kuruc vitézek összeölelkeztek Jávorkával. Járt a palotás tánc, csapra verték a labancok otthagyt boros hordóit. Tán még most járnák a palotást, he meg nem haltak volna.

(1901)